

۱۷

دفتر فرنگ رضا اسپیلی

اشاره‌یی به

رمان پستچی نوشته‌ی رابرت لنون، کتاب تاریخ گرافیس، کتاب
عکاسی چشم چشم اثر ژرالد بلونکورو، سینمای کریس مارکر،
فیلم مستند دردهای کار اثر میشل زمپروش

انتشارات تاشن، ژول شره (Jules Chéret)، لویست-هیم
(Lewitt-Him)، تصویرسازی سوررئالیستی، روزنامه‌ی اومانیته،
فوتوژورنالیسم، فیلم ماه می زیبا، فیلم دور از ویتنام، الن رنه،
ژان-لوک گدار، کلود لولوش، یوریس ایونس، ویلیام کلین، فیلم
امیدوارم به زودی، گروه مدودکین، تعاونی تولید و پخش فیلم
اسلون، فیلم به شما می‌گویند...، فیلم ژرفای آسمان سرخ است،
کودتای پینوشه، اعتصاب کارخانه‌ی ردیاستا، فیلم سه‌گانه‌ی
بالکان، بایرام رچپی، کنفدراسیون عمومی کار (CGT)، سندیکای
همبسته (Solidaire)، فدراسیون متحد سندیکایی (FSU)،
اتحادیه‌ی ملی سندیکاهای خودگردان (UNSA)

جامعه‌ی فرانسه از دیرباز مأمن پر جنب و جوش هنرها و علوم بوده است. چه بسیار جنبش‌ها و سبک‌های ادبی و هنری و علمی که از این کشور برخاسته‌اند. گذر روزگار از شدت و حدت این جنب و جوش نکاسته است.

نگارنده‌ی این وجیزه‌ها که به مرور منتشر و با عنوان «دفتر فرنگ» به شما تقدیم می‌شود، مانند هر ذهن مشتاق و جست‌وجوگری، از دیدن این پویایی به شعف آمده و خوش‌تر آن دید که شادمانی‌ش را با ذهن‌های بی‌شمار مشتاق و جست‌وجوگر در ایران شریک شود. نوشته‌ها به اختصار به معرفی رمان‌ها، کتاب‌ها (بیشتر در زمینه‌ی علوم انسانی و ادبیات و هنرها) و فیلم‌ها می‌پردازند. گاه به نکته‌های مشترک دو یا چند کتاب یا یک کتاب و یک فیلم در قالب یک نوشته اشاره شده. در همه‌ی موارد کوشش شده تا اختصار متن حفظ شود اما نکته‌های مهم و اساسی آثار از قلم نیفتند. گمان می‌رود که بیشتر آنچه در اینجا معرفی می‌شود به فارسی ترجمه نشده باشد اما این چیزی را تغییر نمی‌دهد، چرا که هدف آشنایی خواننده‌ی ایرانی با نبض تپنده‌ی فرهنگ در یکی از کانون‌های فرهنگی امروز دنیاست. چه بسا از این رهگذر نکته‌یی در ذهنی یا شوقی در جانی برانگیزد. اگر اندکی از پویایی فضای اینجا به آنجا منتقل شود که چه بهتر!

MAILMAN

J. ROBERT LENNON

آلبرت لیپینکوت، دانشجوی مستعد فیزیک است که به علت مشکلاتی که در کارش پیدا می‌کند مجبور می‌شود به شغل پستی‌گری رو بیاورد. در اواخر سده‌ی بیستم هستیم و هنوز شبکه‌های اجتماعی اینقدر فراگیر نشده‌اند. اداری پستی که او برایش کار می‌کند در روستایی در حوالی نیوجرسی قرار دارد. او با توانایی‌هایی که دارد می‌تواند نامه‌ها را جوری باز کند و بعد دوباره ببندد که اثری از باز شدن‌شان بر جا نماند. همین کار را هم می‌کند و آتلیه‌ی درست می‌کند تا حتا نامه‌های مهر و موم شده را هم بتواند بدون گذاشتن ردی باز کند و بخواند. در نتیجه در جریان همه‌چیز زندگی مردم قرار می‌گیرد از اینکه چه کسی مشترک چه مجله‌ی است تا کی از کی بابت تجاوز یا رفتار بدش درخواست بخشایش کرده یا پیشنهادهای جورواجور اهالی به یکدیگر ... کار به جایی می‌رسد که حتا نامه‌های رسمی بعضی را پیش خود نگه می‌دارد، چراکه آلبرت که جامعه‌ی امریکا را جامعه‌ی بی‌گانه می‌داند و خواندن نامه‌ها او را در باورش راسخ‌تر هم کرده، برای خودش رسالتی تعریف کرده و آن رسالت عبارت است از پاسخ دادن فردی به این وضعیت.

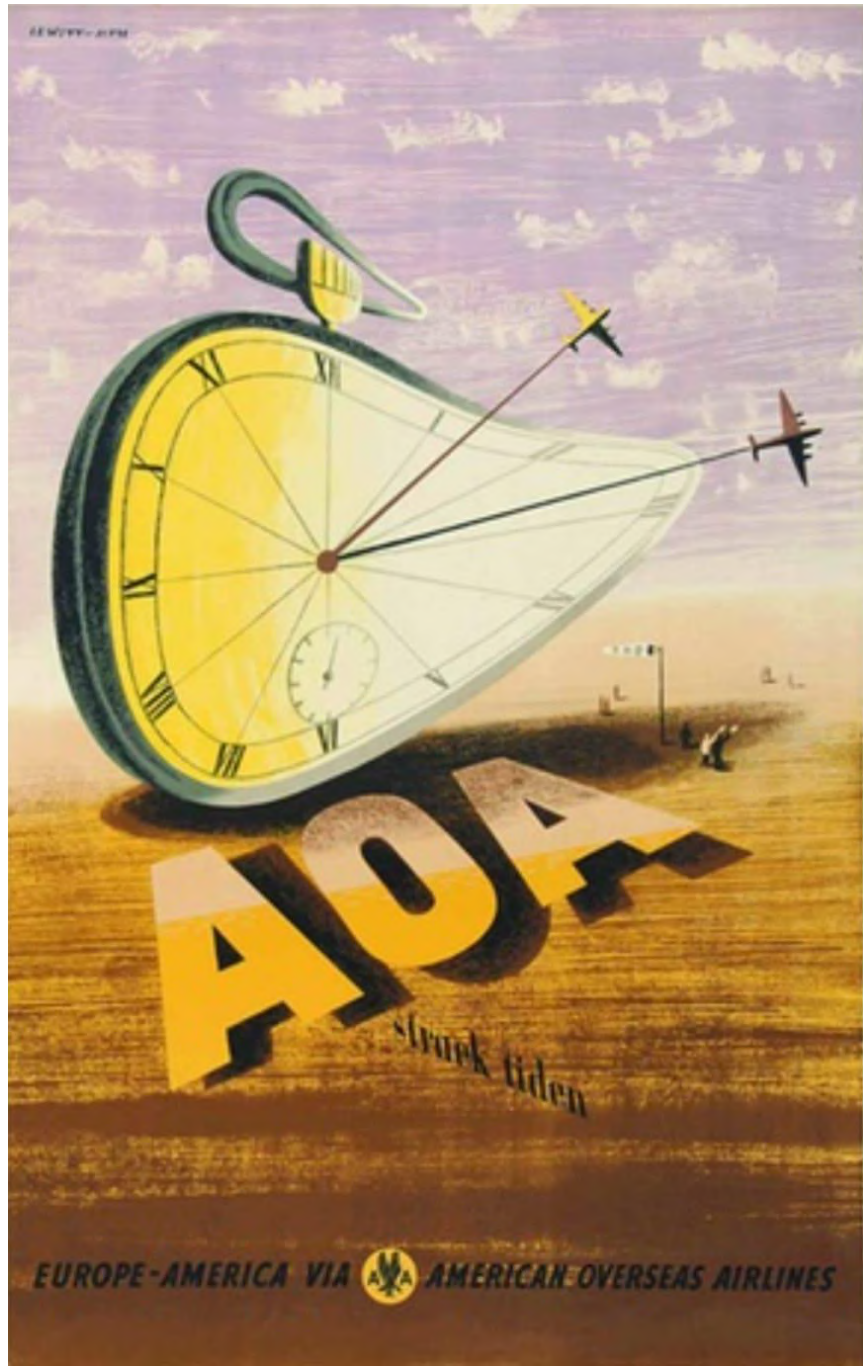
رابرت لنون نویسنده در نخستین رمانش با خلق شخصیت روان‌پریش آلبرت لیپینکوت، با قلمی خونسرد و رها از خشم و جنون جوانی می‌نویسد. طنز پرورده‌ی لنون تحریک‌کننده است چراکه ما را با واقعیت لُخم جامعه روبرو می‌کند. و حس آزادی که در لابلای سطور رمان به خواننده منتقل می‌شود خواندن رمان را به تجربه‌ی بی‌یاد ماندنی تبدیل می‌نماید.

کتاب Jens Müller et Julius Wiedemann, *Histoire du graphisme*. Taschen, 2017.

کتاب تاریخ گرافیسیم، نطفه‌های زایش (حوالی سال ۱۸۹۰) و رشد این هنر کاربردی را تا به امروز و در پنج مجلد بررسی می‌کند. با وقوع انقلاب تکنولوژیک و پیشرفت سرمایه‌داری، هنری شکل گرفت که در خدمت بازرگانی بود. تیپوگراف‌ها، سازندگان آفیش (هنری و صنعتی) و طراحان کتاب در رشد این هنر نقش بسزایی داشته‌اند. در این اثر که انتشارات معتبر آلمانی تاشن چاپش کرده به خوبی جایگاه گرافیک به عنوان هنر بینابینی «هنر متعالی» و «هنر عادی» بررسی شده و خواننده (و بیننده) با آثار تاریخ‌ساز و تأثیرگذار گرافیک آشنا می‌شود.

قدرت گرافیک در این است که هنری مردمی و عام است و همزمان هنری پیشرو. گاه زیرزمینی است و گاه تجاری، و تقریباً همیشه به طور واقعی نمایان‌گر دوره‌ی است که در آن آفریده شده. بسیاری از آثار گرافیکی نشانگر رویدادهای معتبر و مهم تاریخی‌اند مانند آفیش‌های ژول شره (Jules Chéret) که به نوستالژی نسلی از افراد پیوسته‌اند یا ایده‌های آوانگارد در پوستره‌های لویت و هیم (Lewitt- Him) مثلاً برای خطوط هوایی امریکن اُورسیز (American Overseas) که ملهم از تصویرسازی سوررئالیستی بود یا پوستره‌های فیلم لهستانی و شوروی.

↑ پوستر از گرافیک‌های آمریکایی لویت و هم

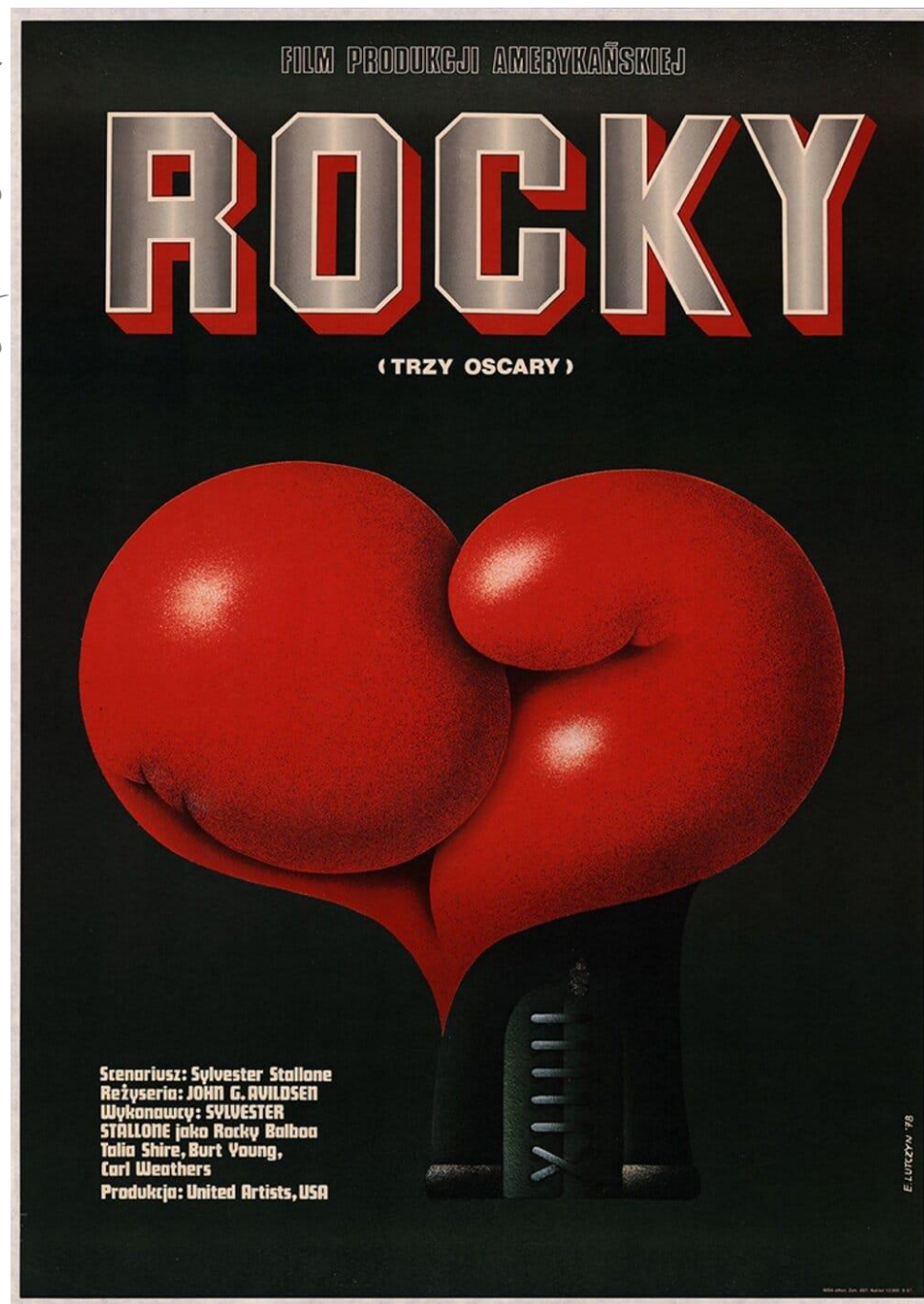
↓ پوستر از ژول شره

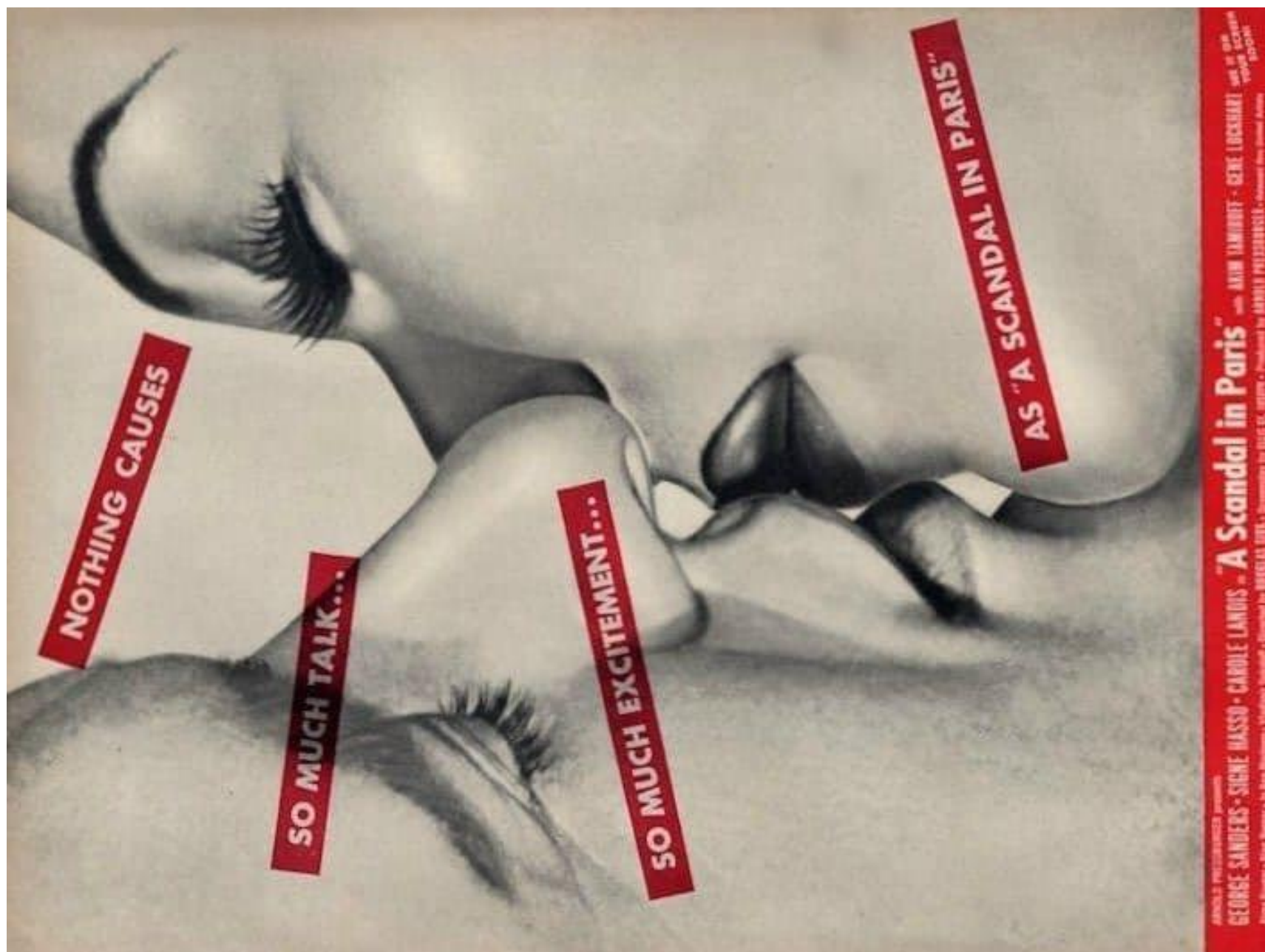

↑ پوستر کار ژول شره Jules Chéret

↓ پوستر لهستانی برای فیلم راکي

پوستر فیلم رسوایی در پاریس اثر داگلاس سیرک. گرافیسٲ پوستر ناشناس اما شبیه به آثار گرافیکی باربارا کروگر. Poster of *A Scandal in Paris* by Douglas Sirk, graphite of poster unknown.

Gérald Bloncourt

L'ŒIL EN COLÈRE

Photos, journalisme
et révolution

lemieux > éditeur

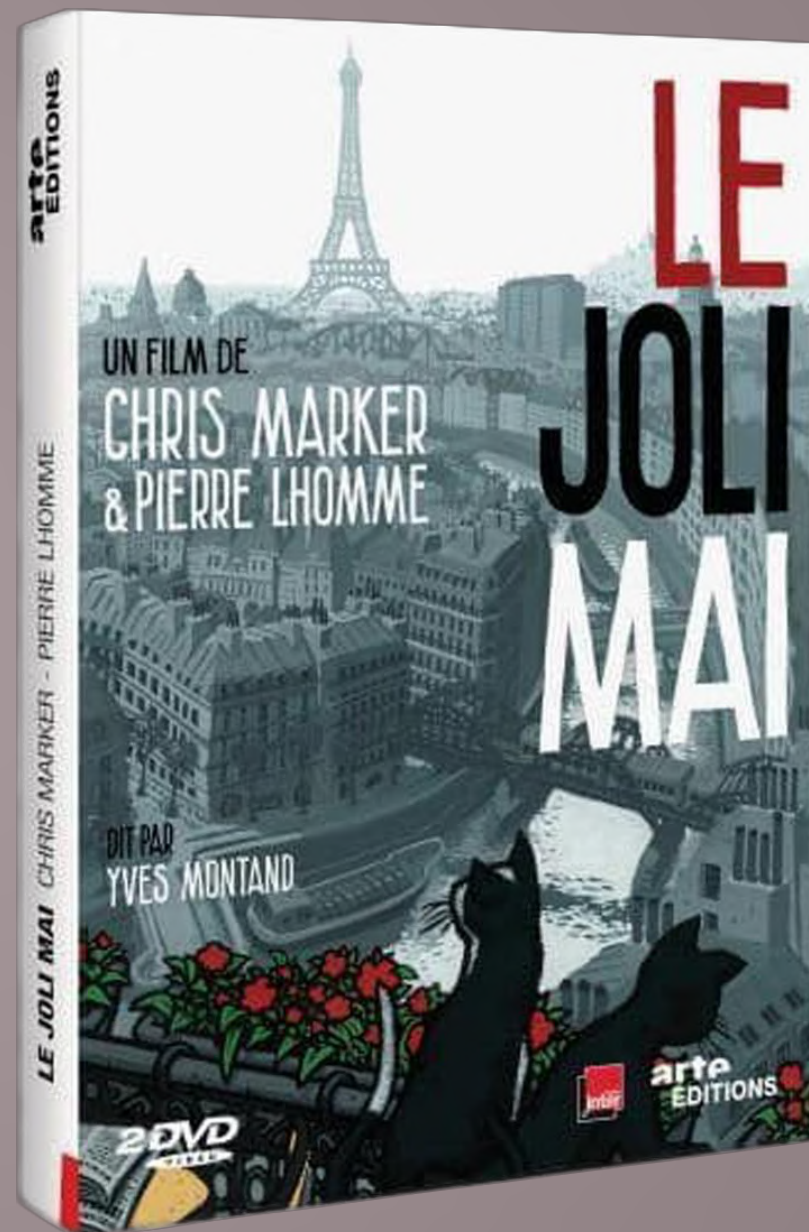
کتاب عکاسی

Gérald Bloncourt, *L'Oeil en colère. Photos, journalisme et révolution*, Lemieux éditeur, Paris, 2016.

خشم چشم، شرح تصویری درهم تنیدگی زندگی روزمره‌ی مردم با اعتصاب‌ها و مبارزه‌هایشان است از عکاس فرانسوی ژرالد بلونکور و جایی برای خوش بینی دلخوش کنک از این دنیا باقی نمی‌گذارد. او که عکاس روزنامه‌ی اومانیته بوده (به معنی انسانیت، ارگان حزب کمونیست فرانسه)، در شرح آثارش می‌گوید: «من از نگاهم به ویزور دوربین، سلاح ساختم» و «خیلی زود موضوع کارم را انتخاب کردم». بلونکور با عکس‌های متنوع سیاه و سفیدش از حومه‌ی شهرهای پرتغال و پاریس، از خیابان‌های مسکو، با به تصویر کشیدن مبارزه‌های اجتماعی در سده‌ی بیستم و عکس‌هایی از چهره‌ی کارگران معدن و ... در واقع به تعبیری تاریخ عکاسی در روزنامه‌ی اومانیته، و نه تنها این روزنامه که در مقیاسی بزرگتر تاریخ عکاسی خبری در مجلات فرانسوی نیمه‌ی دوم سده‌ی بیستم را به تصویر کشیده است. عکس‌های منتشر شده در کتاب خشم چشم را می‌توان نمونه‌های درست و کاملی از فوتوژورنالیسم دانست.

سینما *Les Groupes Medvedkine, 1967-1974, Les Mutins de Pangée-Iskra, 2018, 154 min.*

هرجا که سخن از سینمای سیاسی و سینماگر متعهد به میان بیاید بی‌تردید نام کریس مارکر (۱۹۲۱-۲۰۱۲ Chris Marker) از نخستین نام‌هایی است که به ذهن می‌رسد. دهه‌ی شصت میلادی را می‌توان زمان تشخص پیدا کردن آثار سینمایی مارکر دانست. فیلم ماه می زیبا (*Le Joli Mai, 1963*) از این نظر ویژه است. او در آثار آن دوره‌اش دو محور مبارزه‌ی سیاسی را در سینما برای خود برگزیده است: ۱. ضدیت با سرمایه‌داری و ۲. تصویر کردن وضعیت کارگری. او در سال ۱۹۶۷ در فیلم مشترکی علیه جنگ ویتنام با عنوان دور از ویتنام اپیزودی ساخت و تدوین کل مجموعه را به عهده گرفت. کارگردانان دیگر الن رُنه، ژان-لوک گدار، کلود لوش، یوریس ایونس، ویلیام کلین و ... هستند. اما شاید نقطه‌ی عطف فعالیت سینمایی کریس مارکر را بتوان ایجاد گروه‌های سینمایی کارگری دانست برای آنکه کارگران خود دست‌به‌کار ساختن فیلم از وضعیت زندگی خود بشوند. و این البته داستانی دارد از این قرار: در سال ۱۹۶۷ کارگران کارخانه‌ی رُدیاستا در شهر بُرانسون فرانسه اعتصاب و کارخانه را به مدت یک ماه اشغال کردند. کریس مارکر به میان آنها رفت و فیلمی ساخت با عنوان امیدوارم به‌زودی که از تلویزیون هم پخش شد. هرچند فیلم در نمایش انزجار کارگران از شرایط تحمیلی کارفرما موفق بود با این حال کارگران شیوه‌ی روایت فیلم را رمانتیک دانستند.

A bientôt, j'espère

Chris Marker
Mario Marret

SLON - 1967

کریس مارکر با پذیرفتن این انتقاد تصمیم گرفت شرایطی فراهم کند تا کارگران شروع کنند خودشان از زندگی خودشان فیلم بسازند نه اینکه سینماگری دور از واقعیت زندگی روزمره‌ی آنها از آنها سخن بگوید. به این ترتیب گروه مدودکین ابتدا در بزانشون و سپس گروه‌های مدودکین در کارخانه‌های دیگر مانند کارخانه‌ی پژو در شهر سوشو و ... شکل می‌گیرند و تا سال ۱۹۷۴ ده‌ها فیلم مستقیماً و کاملاً کارگری تهیه می‌کنند. مارکر در همان دهه‌ی شصت تعاونی تولید و پخش فیلم اسلون (SLON) را راه انداخت تا سری فیلم‌های کوتاه مستندی را بسازد (با عنوان به شما می‌گویند...) که دروغ‌های دولت را افشا می‌کرد. تعاونی اسلون از بسیاری فیلم‌های ضد کودتا در جریان کودتای پینوشه در شیلی دفاع و از سراسر کره‌ی زمین از برزیل و ژاپن تا آلبانی و ... راش دریافت می‌کند که موفقیت بی‌نظیری محسوب می‌شود. مارکر از چنین بایگانی ارزشمندی برای ساخت فیلم ژرفای آسمان سرخ است (Le fond de l'air est rouge, 1977) استفاده می‌کند که بیلانی شاعرانه است از مبارزه در جای‌جای جهان، گرچه گاه شکست خورده اما سرشار از درس.

Le Petit
Cine La Mure

à L. Basse régionale
des réseaux
de l'école de la région

Conférence de l'art de
Bernard Sauter

Journées d'étude « Centre social »
à L. Basse régionale
des réseaux de l'école de la région

www.cinecinema.org
www.cinecinema.org

پس از دهه‌ی هفتاد او به سمت ساختن فیلم‌هایی می‌رود که بیشتر از قبل شخصی هستند هرچند همچنان متعهد می‌ماند. سه‌گانه‌ی بالکان که از نخستین فیلم‌هایی است که درباره‌ی جنگ بالکان در دهه‌ی ۱۹۹۰ ساخته شده از این نوع است. فیلم مشتمل است بر سه اپیزود «کلاه آبی»، «شهردار شهری از کوزوو» و «۲۰ ساعت در اردوگاه». اینجا باز از کسانی می‌شنویم که معمولاً صدایشان شنیده نمی‌شود اما بیشتر از هر کس دیگری مستحق آن هستند. در کلاه آبی، یک سرباز فرانسوی مأمور در کلاه‌آبی‌های سازمان ملل سخن می‌گوید. اپیزود دوم متمرکز است بر بایرام رچپی، جراحی که اعضای ارتش رهایی‌بخش کوزوو (UCK) را مداوا می‌کند و شهردار هم هست (و بعدها یکمین نخست‌وزیر برگزیده‌ی اولین دولت کوزوو می‌شود) و در سومین اپیزود، ۲۰ ساعت در اردوگاه، پناهندگان بوسنی در اردوگاه روسکا در اسلوونی نمایش داده می‌شوند که با ایجاد ژورنال تلویزیونی، همبستگی مردم تقویت‌شونده‌ی خود را در شرایط سخت نشان می‌دهند.

Le geste cinématographique

LES GROUPES MEDVEDKINE

FILMEZ
DES PHOTOS,
DES TEXTES,
DES MANIFS,
DES MOMENTS
DE VOTRE VIE
CAR ...
LE FILM EST UNE ARME

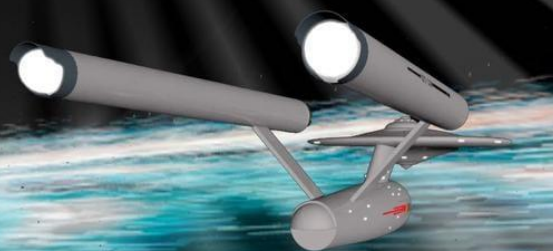
Éditions Montparnasse

DVD

LES MAUX DU TRAVAIL

Santé au travail, souffrance au travail, néomanagement
Un film pour comprendre, débattre et agir

Une action unitaire initiée par des organisations syndicales,
des comités d'entreprises, des chercheurs, des médecins

Un film réalisé par Michel Szempruch, association Repérages

دی‌وی‌دی

Les maux du travail, de Michel Szempruch, 58 min. Association Repérages, 2015, France.

فیلم که چهار سندیکای کارگری فرانسه، کنفدراسیون عمومی کار (CGT)، همبسته (Solidaires)، فدراسیون متحد سندیکایی (FSU) و اتحادیه‌ی ملی سندیکاهای خودگردان (UNSA) تهیه‌اش کرده‌اند مشکلات اساسی در محل کار، یک‌بار در دفتر پستی در منطقه‌ی ایزر (Isère)، بار دیگر در کارخانه‌ی اتومبیل رنو، یا در بانک کس‌دپارنی (Caisse d'épargne)، به معنی صندوق پس‌انداز و یا در بیمارستان را بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه «مدیریت» با طرح شعارهایی همچون انعطاف، رقابت، کیفیت عالی و ... عملاً رضایت از انجام کار و اعتماد به نفس کارگران را ویران و از خود بیگانگی آنها را عمیق‌تر می‌کند. مبنای فیلم بر تحقیق و مصاحبه با کارگران در مراحل مختلف سلسله‌مراتب کار و سپس تحلیل گفتمان مدیریتی است و بویژه در این بخش دوم از طنز بی‌بهره نیست.

فیلم دردهای کار، ساخته‌ی میشل زمپروش، ما را درباره‌ی کنش‌ها و روش‌های تغییر دادن شرایط عملی و عینی کار به فکر وامی‌دارد.